

МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРИОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

УДК 316.77:355.425.4(477)"1960/1980"

© Олександр БІЛОУС, Віктор ЗІНЧЕНКО

МІФОЛОГІЗАЦІЯ РАДЯНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ В УКРАЇНІ (1960 – 1980-ті рр.)

Розглянуто окремі ідеологічні аспекти вивчення історії радянського руху Опору в 1960 – 1980-х рр.; піддано сумніву дані про загальну кількість партизанів України, що з'явилися через 30 років по закінченні Другої світової війни; висвітлено деякі викривлення подій 1941 – 1944 рр., що мали місце в мемуарній літературі колишніх учасників партизанської війни; розкрито вплив художньої літератури і кіно на виховання молоді та формування людини нового «радянського» типу.

Ключові слова: радянський партизанський рух, міфологізація, ідеологізація, меморіалізація.

Одним із невіддільних складників Другої світової війни на території України став радянський рух Опору. Зважаючи на те, що серед переможців цієї війни був Радянський Союз, одразу по закінченні боїв у Європі дії червоних партизанів СРСР використовував як один із факторів патріотичного виховання молоді. Для ще більшої героїзації минулого «народних месників» колишні учасники, а також історики та літератори часто вдавалися до свідомого викривлення подій задля отримання якомога більших дивідендів.

У радянській історіографії помітна тенденція: писати правду – не заведено. На заклик Комуністичної партії історична наука наче змагалася з літераторами – учорашніми учасниками чи свідками воєнної доби, у бажанні висвітлити події 1941 – 1944 рр. у вигідному, а не правдивому світлі [6; 9; 11; 15]. Ситуація почала змінюватися лише з проголошенням незалежності України, коли побачила світ низка якісно нових монографій та статей, однак відгомін пропагандистської кампанії, розпочатої на межі 50 – 60 рр. ХХ ст., ми відчуваємо і тепер [3; 4; 8].

Одним із перших поствоєнних міфів радянського партизанського руху (найдовговічнішим) стало питання про кількість його учасників, яка за 60 років повоєнного життя в Україні збільшилася майже вп'ятеро. За відправну точку відліку можна взяти 20 серпня 1944 р. (переважна частина України на цей час вже була визволена від нацистів), тоді Оперативний відділ УШПР нарахував 115 000 партизанів [24, 19]. А у 2004 р. Василь Коньков, тодішній очільник Комісії

у справах колишніх партизанів, збільшив цю цифру аж до 517 000, що, звісно, не відповідало дійсності [9]. Пояснюється це цілою низкою причин та обставин, але найточніше формулювання цьому «феномену» дають Анатолій Кентій і Володимир Лозицький: «... це прагнення партійно-радянського керівництва УРСР перевищити аналогічний показник по Білорусії (понад 374 тис.) і цим довести «всенародний» характер партизанської боротьби» [8, 13].

Найбільш фантастичну кількість учасників руху Опору в Україні наводять автори книги «Партизанська і підпільна боротьба в Україні (1941 – 1944): Історія, люди, пам'ять» – понад 621 тис. осіб (щоправда, ця цифра об'єднує і партизанів, і підпільників) [16, 168]. З них до 1973 р. отримали документальне підтвердження про перебування в партизанських загонах чи участь в антинацистських підпільних організаціях лише 94 838 осіб [16, 168]. На думку вищезгаданого авторського колективу, така велика розбіжність у цифрах загальної кількості й зареєстрованих пояснюється доволі зрозуміло: «Більшість партизанів, які були призовного віку (до 70 – 80 % списку очного складу), мобілізувалися і продовжували війну у військових частинах до цілковитого розгрому фашистської армії. Значна їх частина в завершальних боях з ворогом загинула смертю хоробрих, а ті, хто залишився серед живих, не зверталися з проханням про їхнє документування» [16, 169].

Потрібно погодитися з думкою про те, що випадки масової мобілізації не були поодиноким явищем. Наприклад, партизанський загін ім. С.М. Кірова партизанського з'єднання ім. Героя Радянського Союзу М.М. Попудренка на момент з'єднання з частинами Червоної армії нараховував 505 бійців особового складу [25, 33 – 34]. Із них 368 партизанів продовжили військову службу в регулярній армії, а 137 – залишилися в області для партійно-організаторської роботи [25, 33 – 34]. Однак подивімося на це питання з іншого боку: хто і коли став «народним месником»? На момент розформування (21 вересня 1943 р.) Ічнянський партизанський загін нараховував 430 бійців. Із них до загону після 1 серпня 1943 р. прибуло 362 [5, 6 – 10]. Або такі відомості зі звітів загонів: «13 вересня 1943 р. було створено Чернігівську партизанську бригаду. За 13 днів її діяльності її чисельний склад збільшився на 225 осіб за рахунок колишніх вояків РВА (Російської Визвольної Армії), жандармів, поліції» [25, 169 – 170]. Після такого поповнення «30 вересня 1943 р. до складу Червоної армії було направлено 1000 бійців з усім озброєнням, залишено на визволеній території 87 осіб, які перейшли в розпорядження Чернігівського обкому КП(б)У, та 113 жінок і дітей» [25, 169 – 170].

На підставі наведених цифр (а це незначна частка звідної документації радянських партизанських формувань) впливає, що кількісною статистикою партизани добре маніпулювали в останній місяць перебування у ворожому тилу, навіть за рахунок ворожих елементів, що в подальшому і призвело до появи таких голосливих заяв на кшталт чисельності чи подальшої служби в Червоній армії.

Одним із можливих поштовхів до викривленого вивчення історії радянського руху Опору в Україні стала записка колишнього начальника Українського штабу партизанського руху Тимофія Строкача до Президії Верховної Ради УРСР від 11 січня 1958 р., у якій, зокрема зазначалося, що «... усі опубліковані підсумкові дані про бойові дії партизанів України не відповідають дійсності – дуже занижені й неповні; досі не виявлені і не враховані усі партизанські загони, що діяли на території Української РСР» [16, 142 – 143].

У тій же записці Тимофій Строкач рекомендує: «... населеним пунктам, вулицям міст, де відбувалися пам'ятні події партизанської війни – виникнення, формування, базування партизанських з'єднань, а також великі бої чи операції – присвоїти імена загиблих героїв-командирів і рядових партизанів; Інституту історії Академії Наук УРСР і Інституту історії партії при ЦК КПУ видати масовим тиражем календар бойових дій та інших пам'ятних подій партизанської війни, а також збірник документів про партизанський рух, що стане основою для видання історії партизанського руху в Україні і буде посібником для істориків, літераторів, викладачів, пропагандистів й агітаторів» [16, 143].

Ще у 1956 р. з приводу популяризації й героїзації партизанів Петро Вершигора, колишній командир 1-ї Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С.А. Ковпака, писав Іванові Цимбалісту – у роки війни командиромі взводу мінерів підричників Чернігівського партизанського з'єднання ім. Героя Радянського Союзу П.П. Попудренка: «За дорученням Бюро секції партизанів ми звертаємося до Вас із проханням взяти участь у складанні збірника та прислати нам Ваші спогади. Ми не обмежуємо Вас у виборі. Можна писати про бойових друзів, які здійснили героїчні подвиги в тилу ворога, про крупні операції, бої, походи, в яких Ви брали участь, про загиблих товаришів» [13].

Петро Вершигора також відзначився виданням своїх мемуарів «Люди з чистою совістю» – про війну в нацистському тилу. У спогадах він намагається зобразити «народних месників, які у грізний для Батьківщини час не шкодували життя заради її визволення від фашистських загарбників», але вийшло все набагато прозаїчніше: «... Всі вони твердо знають: тільки тому, що партія послала до нас таких видатних керівників, як товариш Дем'ян, генерал Строкач, Руднев і Ковпак, домоглись вони успіхів у боротьбі проти ворога» [2, 4; 2, 738]. Зазначимо, що нині широкому загалу відоме видання 1951 р., у якому авторові довелося суттєво, у дусі офіційної політики про війну, відредагувати рукопис 1946 р.

По суті, як показали подальші події, усе це стало сигналом для надмірної героїзації «народних месників» і сплеску підміни фактів та фальсифікації подій колишньої «малої» війни. Беручи до уваги той факт, що у період 60 – 80-х рр. ХХ ст. одним із головних інформаційних джерел про партизанський рух була книга, а тільки до 1977 р. «було видано 274 назви збірників документів, мемуарів і спогадів, видань масової і науково-популярної, а також 189 книжок художньої літератури про партизанський рух в Україні, загальним накладом понад 2 млн примірників», то можемо тільки здогадуватися про масштаби

пропагандистського маховика, розмах тотальної заборони на власну думку та будь-які прояви правдивого висвітлення партизанської війни [8, 6].

У 1967 р. головою Комісії у справах колишніх партизанів став Олексій Федоров, колишній командир Чернігівсько-Волинського партизанського з'єднання. З його приходом було значно «посилено контроль за якістю і об'єктивністю висвітлення в рукописах авторів подій і конкретних фактів підпільно-партизанського руху» [16, 194].

Відповідно до нововстановлених правил ретельно відредагував свої щоденникові записи Михайло Наумов, колишній командир З'єднання українських кавалерійських партизанських загонів. Та попри те, що спогади були ретельно відселектовані від гострих висловлювань про колег-партизанів та їхніх методів ведення «малої» війни, книжка «Західний рейд» зазнала нищівної критики з боку керівної верхівки Комісії у справах колишніх партизанів [1, 12 – 13].

Незважаючи на вимушене викривлення фактів, спогади Михайла Наумова кілька разів обговорювали на засіданнях Комісії, результатом чого став такий висновок: «... Визнати книгу М.І. Наумова незрілою, політично шкідливою, такою, що дискредитує партизанський рух на Україні... Відзначити, що М.І. Наумов порушив свою обіцянку про вилучення з ужитку свого щоденника і про об'єктивне висвітлення партизанського руху на Україні... Дати вказівку відповідним органам про вилучення з продажу і з фондів бібліотек та заборону перевидавати в діючій редакції книги «Західний рейд» [16, 196].

У 1966 р. Павло Автомонов, колишній учасник партизанської війни в зоні дії Прибалтійських та Ленінградського фронтів, від імені Тимофія Строкача, начальника Українського штабу партизанського руху, який помер у 1963 р., видав книжку спогадів, у якій звеличив діяльність партизанських загонів в Україні [19]. Утім, чи через помилку в розставлених акцентах, чи через неузгодженість дій із головою Комісії Олексієм Федоровим рецензія на книжку була досить критичною: «...За останні роки деякі видавництва випустили в світ окремі ідейно слабкі, літературно недосконалі твори партизанської тематики, що побудовані на неперевірених і неузгоджених з історичною правдою даних, перенесених суб'єктивістськими оцінками і різноманітними вигадками... Більшість цих творів написані малокомпетентними щодо партизанського руху в Україні літературними дописувачами, видані без відома командно-політичного складу з'єднань чи загонів... Прикладом у цьому може бути книга «Наш позивний – свобода» – літературного дописувача Павла Автомонова, автором книги визначено Тимофія Строкача» [16, 196]. Постраждав від цього не тільки Павло Автомонов, оскільки ця резолюція фактично визнавала право будь-якої колишньої партизанської одиниці на своє трактування подій та підміну фактів бойового і політичного шляхів.

Головування Олексія Федорова запам'яталося ще одним тривалим протистоянням – проти Юрія Збанацького, колишнього командира партизанського з'єднання ім. М.О. Щорса Чернігівської області. Юрій Збанацький відомий як

автор повісті «Ми – не з легенди». Письменник Юрій Бедзик у передмові до цього твору висловився так: «Людські настрої, велика драма характерів – ось що змушує простежувати за кожним поворотом авторської думки. Чи ба, навіть прочитувати деякі речі поміж рядками... Багато чого не знав сам автор-командир, про деякі речі він мусив мовчати, не все могло називатися своїми іменами...» [7, 6]. Нині твір видається нам прорадянським, а в 1972 р., коли він побачив світ, викликав величезне обурення тодішнього голови Комісії у справах колишніх партизанів. Ю.О. Збанацького звинуватили в неправдивому висвітленні славного партизанського минулого.

Заслуговує на згадку і Федір Ткаченко, колишній помічник комісара з комсомольської роботи Чернігівсько-Волинського з'єднання. Упродовж майже двох років, з 30 квітня 1942 р. до 17 квітня 1944 р., він вів щоденник (оригінал нині зберігається в Національному музеї історії України у Другій світовій війні) [26]. За словами автора, в основу його книжки-спогадів «Вилітали в бурю орлята» лягли щоденникові записи [20]. Утім, мабуть на догоду своєму колишньому командирові, слід зауважити, що «всі оригінальні щоденникові записи, які автор відтворює на сторінках цього видання, не відповідають друкованим текстам» [18, 21].

Наприклад, в оригіналі йдеться про те, як 17 серпня 1942 р. «новоспечений» взводний ухвалював рішення командування: «Я знаю, що Ваню залишать також. Залишити брата – важко... Коли я подивився, хто залишається, схопився за голову. Це було старе, глухе, інваліди, і лише десять-дванадцять здорових, здатних воювати хлопців. Як я не просився, але даремно. За невиконання наказу – розстріл, і я був змушений залишитися. Деяких поранених треба нести, а нести-то і нікому... Дали провідника, на 7 днів харчів. Оце і все, а там, як хочеш... Настрій такий, що хоч плач» [26, 71 зв.]. У книжці інтерпретація зовсім інша: «Чого марно шастати лісом? Ми повинні допомогти пораненим стати на ноги і зробимо все можливе для цього. Мимоволі згадалися напутні слова Володимира Михайловича Дружиніна: «Ти комуніст, Федоре, партія довіряє тобі...»» [20, 11].

Ще один цікавий момент із партизанського життя Федора Ткаченка ніяк не вкладався в повоєнне трактування радянського руху Опору: «15.IX. Ніччю відвезли пораненого Бориса Кульмінського на лікування в Малі Щербиничі і влаштували в одного господаря в хліві. У цьому ж селі лікар і фельдшер, які погодилися робити йому перев'язки... 22.IX. Бориса забрали. Кажуть, що сам лікар видав... 23.IX. Діденка видав господар, його поліцаї скинули з хати, а потім повезли в Злинку, а звідтіля в Новозибків... Хлопцям наказали про ці події в таборі нікому не розповідати, це морально погано вплине на поранених і всіх бійців. Тепер у нас залишився один важко поранений у ногу, а Анищенко, Хайкин, Стерн і брат Іван уже ходять і почувають себе добре...» [26, 78 – 80]. У книжці про це не написано жодного слова, оскільки на межі 1960 – 1970-х рр. говорили лише про всенародний характер партизанської війни.

До середини 1980-х рр. була допрацьована і нова наукова концепція партизанської війни в Україні в 1941 – 1944 рр. Підтвердженням цього є низка наукових

видань, у яких публікувалося все те, про що писали «народні месники» в попередні три десятиліття. Серед них: «Народна війна в тилу фашистських загарбників в Україні 1941 – 1945 рр.», «Радянська Україна в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.» та ін. [14; 21; 22; 23].

Окрім мемуарної літератури самих учасників радянського руху Опору, у процесі вивчення міфу «малої» війни потрібно згадати і про художню творчість. Переважна більшість такої літератури була адресована читачам старшого, середнього й молодшого шкільного віку і мала на меті виховати громадянина нового типу на ідеях марксизму-ленінізму, на героїчних традиціях. У майбутньому такі принципи, «засвоєні людською свідомістю, ставали міцним фундаментом для нарощення комуністичних поглядів і переконань. Адже людині, яка не мала нічого, окрім комуністичних ідеалів, важко було повірити в те, що її обдурено» [12].

Окремо, мабуть, потрібно згадати і про кінематограф, який у 1970-х рр. синхронно з літературою й радіомовленням перетворився на потужний ідеологічний та пропагандистський рупор. Саме в цей час з'являється низка художніх фільмів партизанської тематики, орієнтованих на широкий загал: «Сильні духом» (1967 р.), «Дума про Ковпака» (1973 – 1976 рр.), «Підпільний обком діє» (1978 р.) та ін.

Ще донедавна ми збільшували кількісний склад колишніх учасників радянського руху Опору, пропагували їхню діяльність. Уже у 2000-х рр. видавництво «Україна» тисячними накладками надрукувало спогади О.М. Сабурова та П.П. Вершигори [2; 17].

Наслідки радянської ідеології та пропаганди у др. пол. ХХ ст. ми відчуваємо і нині. Певною мірою події на Сході України, зокрема війна, яка лихоманить країну вже майже впродовж 4 років, є також продуктом радянської пропаганди 60 – 80-х рр. ХХ ст. Задля уникнення подібної міфологізації надалі потрібно об'єктивно висвітлювати ті чи інші події і виховувати молодь на правдивих подіях і фактах.

Джерела та література:

1. Білоус О.П. Партизанські щоденники: історіографічний та археографічний аспекти / О.П. Білоус // Партизанські колекції Національного музею історії України у Другій світовій війні. Щоденники / Ін-т історії України НАН України, Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс; редкол.: Л.В. Легасова (кер. проекту) та ін. – К.: Аеростат, 2015. – С. 9 – 18.
2. Вершигора П.П. Люди з чистою совістю: Спогади / Передмова В.І. Денисенка; упоряд. О.В. Лісовського. – К.: Україна, 2013. – 742 с.
3. Гінда В. Чоловіки й жінки у партизанських загонах / В. Гінда // Жінки центральної та східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства: Зб. наук. статей / за наук. ред. Гелинади Грінченко, Катерини Кобченко, Оксани Кісь. – К.: Арт-книга, 2015. – С. 157 – 170.
4. Гогун О. Сталінські командос. Українські партизанські формування, 1941 – 1944 рр. / перекл. Катерина Демчук. – К.: Наш формат, 2014. – 504 с.

5. *Держархів Чернігівської обл. – Ф. Р. 1376. – Оп. 2. – Спр. 6: Матеріали про формування, склад та діяльність підпільних організацій і партизанських загонів, що діяли на території Чернігівщини у роки німецько-фашистської окупації 1941 – 1943 рр. (доповіді, спогади, звіти, списки). – 73 арк.*
6. *Дубина К.К. Радянська Україна у Великій Вітчизняній війні / К.К. Дубина. – К.: Знання, 1967. – 48 с.*
7. *Збанацький Ю.О. Ми – не з легенди / Перед. Ю. Бедзика. 2-ге вид. – К.: Укр. письменник, 1995. – 687 с.*
8. *Кентій А. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу Вермахту в Україні (1941 – 1944) / А. Кентій, В. Лозицький. – К.: Генеза, 2005. – 408 с.*
9. *Клоков В.И. Всенародная борьба в тылу немецко-фашистских оккупантов на Украине 1941 – 1944: историографический очерк / В.И. Клоков. – К.: Наукова думка, 1978. – 122 с.*
10. *Коньков В. Подвиг безсмертний і навіки / В. Коньков // Голос України. – 2004. – 22 вересня.*
11. *Кучер В.І. Партизанські краї та зони на Україні в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1944 рр. / В.І. Кучер. – К.: Наукова думка, 1974. – 142 с.*
12. *Леченюк Л., Прокіп В. Радянська тоталітарна культура як інструмент творення «нової людини». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/politika/radanskatotalitarnakulturaakinstrumenttvorennanovoieludiniavtorilevce nikludmilaprokipvolodimir>]*
13. *Лист Героя Радянського Союзу П.П. Вершигори – Герою Радянського Союзу І.Є. Цимбалісту. 1956 р. // Фонди Національного музею історії України у Другій світовій війні (далі – фонди НМІУДСВ). – КН-245569. – Д-54335.*
14. *Народная война в тылу фашистских оккупантов на Украине 1941 – 1944: В 2 кн. / Ю.Ю. Кондуфор (рук.) и др. – К.: Наукова думка, 1985. – Кн. 2. Партизанская борьба. – 399 с.*
15. *Немятый В.Н. В борьбе за срыв грабительских планов фашистской Германии: Коммунистическая партия – организатор всенарод. борьбы против хищнич. политики герм. империализма на оккупированной территории Украины (1941 – 1944 гг.) / В.Н. Немятый. – К.: Политиздат Украины, 1982. – 230 с.*
16. *Партизанська і підпільна боротьба в Україні (1941 – 1944 рр.): Історія, люди, пам'ять. – К.: Парламентське вид-во, 2011. – 496 с.*
17. *Сабуров О.М. Відвойована весна / О.М. Сабуров. – К.: Україна, 2008. – 736 с.*
18. *Смірнова В.І. Партизанські щоденники: джерелознавчо-оглядовий контент (на матеріалах фондозбірні Національного музею історії України у Другій світовій війні / В.І. Смірнова // Партизанські колекції Національного музею історії України у Другій світовій війні. Щоденники / Ін-т історії України НАН України, Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс; редкол.: Л.В. Легасова (кер. проекту) та ін. – К.: Аеростат, 2015. – С. 19 – 40.*
19. *Строкач Т.А. Наш позивний – свобода / Т.А. Строкач. – К.: Політвидав України, 1975. – 416 с.*
20. *Ткаченко Ф.П. Вилітали в бурю орлята / Ф.П. Ткаченко. – Львів: Каменяр, 1969. – 247 с.*
21. *Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 – 1945 рр.: у 3 т. – Т. 1 / Ін-т історії партії ЦК КП України – Філіал Ін-ту марксизму-ленізму при ЦК КПРС. – К.: Політвидав України, 1967. – 558 с.*
22. *Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 – 1945 рр.: у 3 т. – Т. 2 / Інститут історії партії ЦК КП України – Філіал Інституту марксизму-ленізму при ЦК КПРС. – К.: Політвидав України, 1968. – 520 с.*

23. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 – 1945 рр.: у 3 т. – Т. 2 / Інститут історії партії ЦК КП України – Філіал Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС. – К.: Політвидав України, 1969. – 456 с.
24. ЦДАГО України. – Ф. 62. – Оп.1. – Спр. 138: Звіт розвідувального відділу про роботу за 1942 – 1944 рр. – 153 арк.
25. ЦДАГО України. – Ф. 94. – Оп. 1. – Спр. 4: Звіти загонів ім. Богуна, ім. С.М. Будьонного, ім. К.Є. Ворошилова, ім. С.М. Кірова, ім. М.І. Кутузова, ім. В.І. Леніна, ім. О.Я. Пархоменка, ім. Й.В. Сталіна, ім. О.В. Суворова, ім. Б. Хмельницького, ім. М.С. Хрущова, ім. В.І. Чапаєва, ім. М.О. Щорса у штаб з'єднання про бойові дії та партійно-політичну роботу за період їхньої діяльності. Звіт про роботу Чернігівської партизанської бригади за період з 13 до 16 вересня 1943 р. – 172 арк.
26. Щоденник Федора Ткаченка // Фонди НМІУДСВ. – КН-91009. – Д-17286.

© **Александр БЕЛОУС, Виктор ЗИНЧЕНКО**

МИФОЛОГИЗАЦИЯ СОВЕТСКОГО ДВИЖЕНИЯ СОПРОТИВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ (1960 – 1980 гг.)

Рассмотрены отдельные идеологические аспекты изучения истории советского движения Сопротивления в 1960 – 1980 гг.; подвергнуто сомнению общее количество партизан Украины, появившихся через 30 лет после окончания Второй мировой войны; освещены отдельные искажения событий, имевшие место в 1941 – 1944 гг. в мемуарной литературе бывших участников партизанской войны; раскрыто влияние художественной литературы и кино на воспитание молодежи и создание человека нового «советского» типа.

Ключевые слова: советское партизанское движение, мифологизация, идеологизация, мемориализация.

© **Oleksandr BILOUS, Viktor ZINCHENKO**

MYTHOLOGIZING OF THE SOVIET RESISTANCE MOVEMENT IN UKRAINE (1960 – 1980)

Considered the separate ideological aspects of the study of the history of Soviet Resistance Movement in 1960 – 1980; challenged the total number of guerrillas in Ukraine, which appeared 30 years after the Second World War; highlights some distortion of the events that took place in 1941 – 1944, in the memoir literature by former members of guerrilla warfare; reveals the influence of literature and cinema on youth education and the creation of new human “Soviet” type.

Keywords: Soviet Resistance Movement, mythologizing, ideologization, memorialization.